

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 4, Special Issue on Lausanne, p. 207-219, July 2013

Gümüşhane’de Dergiciliğin Tarihi Gelişimi ve *İrfan Yolunda İlk Adım Dergisi*

*Historical Development of Magazine Publishing in Gümüşhane and the First Step on
the Way to Knowledge Magazine*

Yrd. Doç. Dr. Kemal SAYLAN
Gümüşhane Üniversitesi - Gümüşhane

Öz: Bu makale Gümüşhane Vilayeti’ndeki dergicilik faaliyetleri ve vilayetteki ilk basın organı olan ‘İrfan Yolunda İlk Adım’ adlı dergiyi incelemektedir. Cumhuriyetin ilanından 6 ay sonra 15 Nisan 1924 tarihinde yayına başlayan bu dergi her ne kadar sadece 3 sayı ayakta durabilmişse de, cumhuriyetin Gümüşhane halkının kültürel, sosyal ve ekonomik yapısı üzerindeki etkilerini yansıtan nadir bir yerel kaynaktır. Bu makalede eğitim ağırlıklı olarak çıkan ‘İrfan Yolunda İlk Adım’ dergisinin cumhuriyetin halkı eğitime hedefi doğrultusunda yayın yaptığı tesbit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dergi, Gümüşhane, Basın, Eğitim

Abstract: This article examines the magazine publication in the city of Gümüşhane in general and the first Gümüşhane press publication The First Step on the Way to Knowledge magazine in particular. Although the fortnightly magazine, which was launched on April 15, 1924—six months after the declaration of the Turkish republic—lasted only three issues, it is one of the rare local sources that reflected the influence of the republic on the cultural, social and economic structure of the Gümüşhane residents. This article reveals that the education focus of the magazine was in line with the republic’s aim to educate people.

Keywords: Magazine, Gumushane, Press, Education

Giriş

Avrupa kıtasında ilk dergiler 1600’lü yılların ortalarında yayınlanırken,¹ Osmanlı Devleti’nde ilk dergi bu tarihten iki buçuk asır sonra yani 1849 yılında yayınlanmıştır.² I. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte de basın hayatına yüzlerce dergi adım atmıştır. Ancak II. Abdülhamit’in sansür uygulanması dergiciliğin gelişmesini engellemiştir.³ II. Meşrutiyet’ten sonra sansürün kalkmasıyla birlikte dergicilikte yeniden canlanma başlamıştır. İlk bir buçuk ay içinde dergi çıkarmak için imtiyaz alanların sayısı iki yüzü aşmıştır.⁴ I. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar geçen dönemde yayınlanan dergilerin sayısı ise binin üstündedir. Bu dönemde Anadolu’nun birçok bölgesinde o zamana kadar görülmeyen sayıda dergi çıkmıştır.⁵ Milli Mücadele Dönemi’nde de dergicilik Anadolu’da canlılığını korumuş ve yayınlanan dergiler genellikle Milli Mücadele’yi desteklemiştir.⁶ Bu dönemde Trabzon Vilayeti’nde yayınlanan 20 adet dergi vardır. Bunlardan 9’u Trabzon’da, 5’i Samsun’da, 3’ü Kastamonu’da, 1’i Artvin’de, 1’i Giresun’da ve 1’i de Ordu’dadır. Bu dergiler çok çeşitli olmakla birlikte yayın hayatına kısa süre devam edebilmişlerdir. Bunun değişik sebepleri olmakla birlikte en büyük sebebi kâğıt, mürekkep ve matbaa harflerinin yok denecek kadar az olmasıdır. Bu nedenle dergiler kimi zaman ambalaj kâğıtlarına basılmıştır.⁷ İmkânsızlıklar nedeniyle bu dönemde Gümüşhane’de yayınlanan herhangi bir dergi bulunmamaktadır.⁸

Gümüşhane’de dergicilik konusunda ilk adım cumhuriyetin hemen başında atılmıştır. Ancak dergicilik faaliyetleri 1990’lı yıllara kadar cılız kalmıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde iki dergi yayına başlamıştır. Bunlardan ilki Mart 1993’te yayınlanmaya başlayan *Beşinci Mevsim*, ikincisi 1994 senesinde yayınlanan *Kültür Vadisi Gümüşhane*’dir. Sahipliğini Nazlı Koçoğlu, sorumlu müdürlüğünü Gülşen Yıldırım’ın yaptığı *Beşinci Mevsim*, sanat, edebiyat, eğitim dergisidir. Ancak yayın hayatı uzun sürmemiştir. XII. sayısından sonra Şubat 1994’te yayın hayatını noktalamıştır.⁹ Gümüşhane Valiliği Kültür Müdürlüğü’nün çıkardığı *Kültür Vadisi Gümüşhane* ise 1998 senesine kadar 16 sayı yayınlanmış ve bu tarihten sonra yayınına ara vermiştir.¹⁰

2000’li yılların ilk dergisi *Harşit*’tir. Baskı ve dizgisi Trabzon’da yapılan dergi kültür, edebiyat ve sanat dergisi olarak Nisan 2003 tarihinde yayına başlamıştır. Başlangıçta her ay yayınlanan dergi 3. sayısından itibaren iki ayda bir yayınlanmıştır. Kasım-Aralık 2004 sayısı ile de kapanmıştır.¹¹ Bu dergi haricinde 2004’te *Gümüşhane’de Tarım*,¹² 2005 senesinde

¹ Bu iki öncü dergiyi 1668 yılında yayınlanan “*Giornale de Letterati*” ve 1682 yılında yayınlanmaya başlanan “*Acta Eruditorum*” adlı dergiler izledi. Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İstanbul 1985, s. 112.

² agm, s.112.

³ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 2005, s. 304.

⁴ age, s. 306.

⁵ Varlık, agm, s. 116.

⁶ Yücel Özkaya, *Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Ankara 2007, s. 10-27.; Zekai Güner, Orhan Kabataş, *Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını*, Sayı: 38, Ankara 1990, s. 309-374.; Bünyamin Ayhan, *Milli Mücadele’de Basın*, Konya 2007, s. 247-254.

⁷ Zekai Güner, *Milli Mücadeleye Başlarken Türk Kamuoyu*, Ankara 1999, s. 26.

⁸ Hüseyin Albayrak, “Milli Mücadele’de Trabzon Basını Ve İstikbâl Gazetesi”, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Trabzon 1999, s. 539.

⁹ Turan Tuğlu, “Gümüşhane Basın Tarihi”, *Kültür Vadisi Gümüşhane*, Sayı: 2, İstanbul 1994, s. 25.

¹⁰ Bu dergi Gümüşhane Valiliği yayını olup üç ayda bir yayınlanmıştır. Kültür ve Sanat Dergisi olarak yayın hayatını sürdürmüştür. *Kültür Vadisi Gümüşhane*, Sayı: 1, İstanbul 1994.

¹¹ *Harşit (Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi)*, Sayı: 1, İstanbul 2003.

Genç Oluşum Kelkit,¹³ 2006 tarihinde *Cümle*, 2007’de *Gümüş Bülten*,¹⁴ 2009’da *Cılga*¹⁵ adlı dergilerin yayınlanmaya başlamasıyla Gümüşhane’deki dergicilik faaliyetlerinde yeniden bir filizlenme olmuştur.¹⁶ Ancak bu dergilerden birçoğu yine yayın hayatını devam ettirmeden kısa sürede kapanmıştır. Büyük umutlarla girdikleri yayın hayatlarını bazıları bir sayı bazıları da birkaç sayı ile noktalamak zorunda kalmışlardır. Günümüzde Gümüşhane’de yayın hayatına devam eden tek dergi *Herfene*’dir.¹⁷

Bütün bu verilere baktığımızda Gümüşhane’deki dergicilik tarihinin pek parlak olmadığı görülmektedir. Bu durum cumhuriyetin ilk yıllarında Gümüşhane’de çıkarılan *İrfan Yolunda İlk Adım* adlı derginin önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle makalemizin asıl konusunu bu derginin değerlendirmesi oluşturacaktır.

15 günde bir yayınlanan derginin imtiyaz sahipliğini Nizameddin Bey yaptı. Hüseyin Avni Bey¹⁸ tarafından çıkarılan derginin yayın hayatı çok uzun sürmedi. 31 Mayıs 1924

¹² Gümüşhane Tarım İl Müdürlüğü yayınıdır. 6 ayda bir yayınlanması planlanmıştır. *Gümüşhane’de Tarım*, Sayı: 1, Hopa 2004.

¹³ İki ayda bir yayınlanmıştır. Haziran-Temmuz 2005 sayısı ile yayın hayatına başlamıştır. Ancak bu derginin de yayın hayatı uzun sürmemiş ve birkaç sayı sonunda kapanmıştır. *Genç Oluşum Kelkit*, Sayı: 1, Trabzon 2005.

¹⁴ Bu dergi Haber ve Kültür Dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Ancak ilk sayıyla yayın hayatına son vermiştir. *Gümüş Bülten*, Sayı: 1, Mart 2007.

¹⁵ Cılga Gümüşhane Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübünün aylık yayını olarak yayın hayatına başlamış ilk 3 sayısı aylık olarak çıkmış ancak bundan sonraki sayıları 2 aylık olarak yayınlanmıştır. İlk sayısı Trabzon’da basılan derginin daha sonraki sayıları Ankara’da basılmıştır. *Cılga*, Sayı: 1, Trabzon 2009.

¹⁶ Bu dergiler haricinde Gümüşhane’den göç eden ve memleket hasretini yüreklerinde hisseden çok sayıda Gümüşhaneli gittikleri yerlerde “Yardımlaşma ve Dayanışma” adı altında dernekler ve vakıflar kurmuşlardır. Günümüzde bu şekilde kurulan ve faaliyet gösteren yurt genelinde 204 dernek bulunmaktadır. <http://www.gumushane.bel.tr/ildisidernekler.htm> (15.04.2013). Bu insanlar yüreklerindeki memleket hasretini bir nebze olsun giderebilmek için de değişik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. İl dışında faaliyet gösteren çok sayıda derneğin yaptığı gibi Gümüşhane dernekleri de değişik adlarla dergiler yayınlamışlardır. Örneğin, Kocaeli Gümüşhaneliler Vakfı Gümüş Ufuklar, Körfez Gümüşhane Yağmurdereliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yağmurderem, Trabzon Gümüşhaneliler Derneği Gümüşeli, İstanbul’da faaliyet gösteren Gümüşhane İli ve İlçeleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (GÜYAD) İlimiz Gümüşhane adlarıyla dergiler yayınlamışlardır. *Gümüş Ufuklar*, Sayı: 7, Kocaeli 2000; *Yağmurderem*, Sayı: 2, Kocaeli 2008; *Gümüşeli*, Sayı: 3, Trabzon 2001; *İlimiz Gümüşhane*, Sayı: 4, İstanbul 1998.

¹⁷ Sanat ve Düşünce Dergisi olarak yayın yapan bu dergi İlkbahar-Yaz-Sonbahar-Kış sayıları olmak üzere 3 ayda bir yayınlanmaktadır. Bu dergi Gümüşhane Kültür ve Sanat Kulübü yayınıdır. *Herfene*, Sayı: 1, Trabzon 2010.

¹⁸ Derginin çıkarılmasında büyük emeği bulunan Hüseyin Avni Bey, 1896 yılında Trabzon’un Maçka İlçesi’ne bağlı Bahçekaya Köyü’nde dünyaya gelmiştir. Üç erkek kardeşin ortancası olan Hüseyin Avni, ilkokul eğitiminin bir kısmını köyünde bir kısmını da Trabzon İmaret-Hatuniye İbtidaisi’nde tamamlamıştır. Daha sonra Zağnos Rüştiyesi’ne girmiş ve üç yılın sonunda bu okuldan yüksek dereceyle mezun olmuştur. Trabzon İdadisi’ne giren Hüseyin Avni, bu okulun onuncu sınıfındayken bir anlaşmazlık sebebiyle okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bir süre Trabzon’da akrabalarının yanında kâtiplik yapmıştır. Bu dönemde Trabzon’da İkbâl Basımevi’nin düzelticiliğini de yaparak akraba çocuklarına gece dersleri vermiştir. 1914’te İstanbul’a Harp Okulu sınavlarına girmiş, sınavı kazanmasına rağmen zayıf olması nedeniyle okula alınmamıştır. Bunun üzerine aynı yıl Darülmuaallimin İptidai birinci sınıfına kaydolmuştur. Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na katılmasıyla birlikte Çanakkale Savaşı’na subay olarak katılmış ve bu savaşta sol yüzüne gelen şarapnel parçasıyla yaralanmıştır. 1918 yılında okulu en yüksek dereceyle bitirdikten sonra Bursa’da aşar yazıcılığıyla görevlendirilmiştir. Ancak 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul’un işgal edilmesi üzerine tekrar Trabzon’a

tarihinde 3. sayısının yayınlanmasından sonra kapandı. Avni Bey, dergiyi kapağında eğitim ve köylü dergisi olarak tanıtmaktadır. Bir sayısı 7,5 kuruş, abonelik ücreti 200 kuruş olan dergi Trabzon İkbâl Matbaası’nda basılmıştır.¹⁹ Derginin şu an elimizde 1. ve 3. sayıları bulunmaktadır. Her iki sayı da onbirer sayfadır.

Hüseyin Avni Bey, derginin yayınlanma gayesini ilk sayısında “Bir taraftan yeni mektebi, yeni usul ve tarzların faydalarını göstererek ispat ederek köylüye anlatmak ve köylüyü yeni mektebe ısındırmak, bir taraftan da öğretmenlere eğitim ve öğretimin içeriğini, çocuk eğitiminde dikkat edilecek hususları, çocukların nasıl terbiyeli ve milletini seven kişiler olmalarının sağlanacağını, ders işleyişinde dikkat edilecek noktaları göstermek ve bütün bunlarla, özellikle terbiye ve irfan âlemindeki inkılâbın ilk adımını atmaktır.”²⁰ şeklinde ifade etmektedir. Bu dönemde özellikle Kelkit, Şiran ve Torul kazalarında yaşayan halkın eğitim seviyeleri çok düşük olduğu için başta köylüler ve çocuklar olmak üzere halkı eğitmeyi amaç edinmiştir.²¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu’da okur-yazar oranı oldukça yetersiz seviyededir. Halkın % 80’inin kırsal kesimde yaşadığı Türkiye’de nüfusun ancak % 8.16’sı okuma yazma biliyordu.²² Bu dönemde halkın % 80’inin kırsal kesimde yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda bu oran daha da düşmektedir.²³ Buna bir de köylerde yaşayan halkın içinde bulunduğu durum ve imkânsızlıklar eklendiğinde bu oranın çok daha aşağılara düşeceği görülecektir. Bu nedenle dergiyi çıkaran Hüseyin Avni Bey, amaçlarını köylüleri ve

dönmüştür. 31 Aralık 1918 tarihinde Trabzon Muallim Mektebi’nin Tatbikat Mektebi Başöğretmenliği’ne atanmıştır. Fakat 24 Şubat 1919’da bu görevinden istifa etmiştir. 1920 tarihinde Rize İdadisi’nde resim ve eliş muallimliğine atanmış ve aynı zamanda Rize Öğretmenler Derneği’nin başkanlığını üstlenmiştir. 28 Nisan 1921 tarihinde, Rize İdadisi’ndeki görevinden haksız yere alınması üzerine hakkını aramak için Ankara’ya gitmiştir. Nitekim bu olaydan 20 gün sonra yeniden görevine dönmüştür. Hüseyin Albayrak, *Trabzon Basın Tarihi (1868-2009)*, C. I, Ankara 2010, s. 362.

Sivas’ta İlköğretim Müfettişliği Kursu’nu tamamladıktan sonra Gümüşhane’ye İlköğretim Müfettişi olarak atanmıştır. Gümüşhane’de bulunduğu süre zarfında Gümüşhane’nin geri kalmışlığını ve sefaletini ilgili makamlara rapor ederek ilin kalkınması için önerilerde bulunmuştur. 1924-1925 tarihleri arasında Trabzon Muallim Mektebi Tatbikat Bölümü Müdürlüğü görevini yürüten Hüseyin Avni Bey, 10 Eylül 1925’te haftalık siyasi gazete olan “*Tekâmül*”ü çıkarmaya başlamış ancak bu gazete sadece dört sayı devam edebilmiştir. Daha sonra İlköğretim Müfettişi olarak Rize’ye atanmış ve burada da “*Yeni Ay*” isimli aylık bir dergi yayınlamaya başlamıştır. Rize’de görevli olduğu yılların son bölümlerinde evlenmelerine bir türlü izin verilmeyen bir aşkın neticesinde vereme yakalanmış ve 1931 yılının yaz aylarında 35 yaşında Bahçekaya Köyü’nde hayata gözlerini yummuştur. Ertuğrul Aydın, “Cumhuriyet’ten Günümüze Trabzon Basını”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Trabzon 1999, s. 583-587; <http://www.bahcekaya.com/bilgiler/koeuyemueuz/koeuyemueuzuen-uenlueleri.html> (26.02.2013); http://www.rizepazar.com/Rize_basin_tarihinden_yapraklar-00689.html (26.02.2013).

¹⁹ Ahmet Özer, “Hüseyin Avni Bey”, *Kıyı Dergisi*, Sayı: 27, Trabzon 1988, s. 8.

²⁰ *Gümüşhane İrfan Yolunda İlk Adım*, Sayı: 1, s. 1.

²¹ Mehmet Ali Ayni, “Trabzon’un Bilge Valisi: M. Ali Aynî”, *Hatıralarda Trabzon’un Yakın Tarihi (1860-1950)*, Hazırlayan: Mehmet Akif Bal, Trabzon 2004, s. 82.

²² 1927 senesi rakamlarıdır. *Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939, s. 2.

²³ Fatih Tuğluoğlu, *Modernleşmenin Ve Devletçi Ekonomi Politikasının Kırsal Kesim Üzerine Etkileri (1929-1939)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 212.

öğretmenleri eğitmek şeklinde açıklamıştır. Bunun için de dergide aynı yazıyı defalarca yayımlayacaklarını ifade etmiştir.²⁴

Dergideki ilk yazı “*Muallim Arkadaşlara*” başlıklı numune dersleridir. Dergideki bu bölüm bir yazı dizisidir. Bu bölümde birinci sınıflara verilen din derslerinin nasıl işlenmesi gerektiği anlatılmaktadır ve her sayıda farklı bir konu işlenmektedir. Birinci sayının konusu “*Müslümanlık*”, amacı ise “*din*”, “*millet*”, “*Müslüman*”, “*Allah*”, “*Muhammed*”, “*peygamber*” kavramlarını çocuklara öğretmektir. Yazıda çocuklara “*Müslümanlık*” anlatılmadan önce bu kavramlarının öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca çocuklara “*Cenab-ı Hakk*”, “*Peygamber*” ve “*Hazret-i Muhammed*” hakkında bilgi verilmedikçe, bu isimlerin ne anlama geldikleri öğretilmedikçe “*Müslümanlık*”, “*Din*”, “*Millet*” kavramlarının da anlatılamayacağı belirtilmektedir.²⁵ Üçüncü sayıdaki numune derslerinin konusu ise bizim peygamberimizdir.²⁶ Bu yazıda da dünyaya gelen ilk insan Hz. Âdem’in peygamberliği örnekler verilerek anlatılmaktadır.²⁷

Yazılardaki ortak nokta ders işleyişinde çocuk psikolojisinin göz önünde bulundurulması gerektiğidir. Bu nokta “*Cenab-ı Hakk’ı küçücük çocuklara nasıl anlatacaksınız, tabi çocuğa ayetten, hadisten, anlayamayacağı şeylerden bahsedilemez, sonra şunu da katıyen biliniz ki çocuklar için aykırı hareket, oynamak, sıçramak pek tabi bir ihtiyaçtır.*” ifadeleriyle vurgulanmaktadır.²⁸ Konuyla ilgili olarak yazılarda mektebin çocukları sığıdığı, mektebe gelmekle çocukların ihtiyaçlarından pek çoğunu feda ettikleri, derslerin çocuğun anlayamayacağı tarzda verilmesi durumunda dersten hiçbir şey anlamayacakları, bu yüzden mektebe ısınamayacakları ve mektebe gelmemek için fırsat arayacakları ifade edilmektedir. Çocuğun mektepten ve dersten bıkmaması durumunda ise suçun çocuğa değil, tamamen öğretmene ait olduğu belirtilmektedir. Böyle hallerde çocuğun yerden göğe kadar haklı olacağı belirtilen yazıda küçük çocukların ders esnasında bile yaramazlık yapabilecekleri, öğretmenin ise öncelikle öğrenciye kendi hakkını tanıtmaması gerektiği anlatılmaktadır. Yazılarda öğretmenin karşısındakinin mantıktan ve muhakemeden anlamayan bir çocuk olduğunu düşünmesi, çocuğu ceza ile korkutmak yerine çocuğun derse ilgisini çekecek hareketler yapmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kısacası “*öğretmen çocuklarla çocuk olmalı, çocuk gibi idâre-i kelâmda bulunmalıdır*” denilmektedir. Bununla birlikte çocukların teneffüs zamanlarında oynamaya hakları olduğu ancak bu oyunların mektep haricindekiler gibi başıboş olmayıp, bir takım kurallara bağlı olması gerektiği belirtilmektedir.²⁹

Yazılarda çocuğun derse ilgisinin artırılması için yapılması gerekenler de anlatılmaktadır. Buna göre; öğretmen sınıfa girdiğinde çocukların can kulağıyla kendisini dinlemeleri için derse uygun bir giriş yapılmalıdır. Örneğin öğretmen sınıfa girdiğinde asık bir suratla değil, yumuşak ve arkadaşça bir tavırla “*Küçük efendiler, bu derste size çok önemli, gayet güzel olup da şimdiye kadar bilemediğiniz öğrenemediğiniz şeyleri söylersem hoşlanırsınız değil mi?*” şeklinde sözlerle derse başlamalıdır. Daha sonra ders işleyişi sırasında çocuklara söz hakkı vermeli, öğretilcek konularla ilgili abartılı sıfatlar kullanarak öğrencilerde merak uyandırmalıdır.

Ayrıca yazılarda soyut kelimelerin çocuklara öğretilmesi konusunda da somuttan soyuta doğru bir öğretim modelinin takip edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Buna göre;

²⁴ agd, Sayı: 1, s. 1.

²⁵ agd, Sayı: 1, s. 2.

²⁶ agd, Sayı: 3, s. 3.

²⁷ agd, Sayı: 3, s. 4-6.

²⁸ agd, Sayı: 1, s. 2.

²⁹ agd, Sayı: 1, s. 2.

önce somut kelimelerden ve nesnelere hareketle derse giriş yapılmalıdır. Çevreden örnekler verilerek kelimeler ve kavramlar somutlaştırılmalıdır. Örneğin, konusu “Allah’ı tanıtmak” olan bir derste önce öğrencilere; elbiselerinin, kitaplarının oturdukları sıraların, dershanedeki bütün eşyanın, mektebin nasıl ve kimler tarafından yapıldığı sorulmalıdır. Bu sorulduktan sonra her yapılan şeyin mutlaka bir ustasının olacağı, kendi kendine hiçbir şeyin yapılamayacağı anlatılmalıdır. Bu anlatıldıktan sonra “Peki Efendiler! Buraya kadar anladık ki her şeyin bir ustası var, bir yaparı var ve hiçbir şey kendi kendine yapılmıyor değil mi? Öyle ise ağaçların, derelerin, dağların, taşların, toprakların, üzerinde yaşadığımız dünyanın şu gördüğümüz güneşin, akşamları gökte gördüğümüz yıldızların, ayın da bir ustası yaparı olması gerekmez mi?” tarzında sorular sorulmalı, doğru cevap veren öğrenciler ödüllendirilmez. Anlatılanlara rağmen çocuklar dünyayı yaratanın kim olduğunu bulamazlarsa, öğretmen o zaman cevabı söylemelidir. Daha sonra “Fakat Efendiler, az evvel demiştiniz ki çorabı anam dokudu, elbisemi de o dikti, önce çorap için yün tarak lazım. Tel haline gelebilmesi için ip dokunması için de çivi lazım. Elbiseyi dikmek için aynı şekilde iplik lazım. Yani her ustaya birçok alet lazım ki bir şey yapabilsin” ifadeleriyle öğrencilerin zihninde bir çığır açılarak “yapmak ile yaratmak” arasındaki fark izah edilmelidir. Dersin sonunda ise kitaplar açtırılarak “Hakk Teâlâ” konusu (ya kendisi ya da iyi okuyabilen bir öğrenciye) okutulmalıdır. Ancak bunu yaparken çocukların henüz öğrenmedikleri kelimelerin bulunduğu “peygamberlere gönderdiği kitaplar hep Hakk Teâlâ’nın hak sözüdür.” cümlesinin üzeri çizilmelidir.³⁰

Bir sonraki yazı “Babamın Öğüdü” başlıklı şiirdir. Bu şiirde bir babanın oğluna düşmandan intikamını alması için verdiği öğüt anlatılmaktadır.³¹

Bana babam, o rahmetli, daha henüz ölmeden,
 Demişti ki: Osman! Oğlum, ha bakalım bari sen,
 Büyü, cesur bir asker ol; bıçağımın hakkını ver.
 Şu kolumu çolak yapan bilekleri toprağa ser!
 Büyü oğlum, düşmandan intikam al, beni an.
 Yaşamaya vuran, bazen hak kazanır, buna kan,
 Düşmanına göz açtırma, kılavuzla araştır.
 Sakın deme: Canım sen de, bu da insan: Kardeşir!
 Her nerede görürsen bulamazsan taş, demir,
 Aslan gibi saldır ona: Dişlerinle yırt kemir.
 Eğer böyle yapamazsan hakkım sana haramdır.
 Mezarıma gelme, deme burada yatan babamdır.

Bu dizelerde intikamının alınması için sarf edilen sözler, yeni kurulmuş cumhuriyetin atalarının intikamını alması yönünde sunduğu temenniye ifade etmektedir. Bir babanın oğluna öcünü alması için yaptığı telkinleri konu alan bu şiir, aslında 1909 tarihinden beri sürekli savaşlarla perişan olan bir milletin içinde büyüyen kini ortaya çıkarmaktadır. Şiir, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele’nin verdiği acı, gözyaşı, kan ve ihanetin ruh halini yansıtmaktadır. Diğer taraftan bu şiir aslında bütün imkânsızlık ve acılara rağmen bu milletin ne derece yüksek karaktere sahip olduğunu da ifade etmesi açısından önemlidir.

“Hasbihal” başlıklı yazıda ise, köylüye karşı bir hitap söz konusudur. “Köylü Dayı! Seninle birçok şeyler hakkında görüşmek, senin dertlerini dinlemek boynumuzun borcudur.” sözleriyle başlayan yazı “söylediklerimi can kulağıyla dinle, hesabına uygun geleceğini anlarsan yap ve diğer arkadaşlarına da yaptırmaya, anlatmaya çalış. Anlamadığını,

³⁰ agd, Sayı: 1, s. 3.

³¹ agd, Sayı: 1, s. 4.

bilemediğini fakat öğrenmek istediğın her hangi bir iş için bana bir kâğıtçık yaz. Yazamazsan yazdır ve yolla.” şeklinde bir tavsiye ile devam etmektedir. Yazıda köylünün sıkıntısını bildirmesi durumunda gazete yoluyla sorunun halledilip kendisine bildirileceğı ifade edilmiştir. Köylünün o dönem içinde bulunduğu durum da şu şekilde anlatılmaktadır: “...Biliyorum, dertlerin çoktur. Çünkü senelerden beri devam eden büyük bir harp ağır yükleri altından henüz kurtulduk. O ağır yükün yorgunluğu hala üzerindedir. Terlerin daha kurumadı. Harp senelerinde oğlunu, kardeşini kaybettin. Öküzünü, davarını elinden çıkardın, tarlanı sattın, ham bıraktın. Aç, çıplak kaldın evvelki yaşayışınla şimdiki arasında çok farklar buluyorsun...” Bu durumda bile ümitsizliğe düşmemesi gerektiğı belirtilen yazıda yeni kurulan cumhuriyetin köylünün dertlerine çare bulacağı söylenmektedir. Milletın namusunu ve onurunu kurtaran cumhuriyet hükümetinin tek düşüncesinin köylüyü ayağı kaldırmak olduğı vurgulanmaktadır. “Hoşça kal köylü dayı” şeklinde bir veda ile yazı son bulmaktadır.³²

Üçüncüsü sayının hemen başında “*Talim ve Terbiye Hakkında Müteala-ya Umumiyyeden*” başlıklı yazarı belli olmayan bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda hayatta terbiyenin mi yoksa bilginin mi daha önemli olduğı sorusuna cevap aranmaktadır. Yazıya göre insan için hayatta en büyük eksiklik, insanın cahil olması değil sağlıksız, akılsız, fikirsiz, azimsiz, sebatsız ve cesaretsiz olmasıdır. Yazıda bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: “Örneğın, coğrafya bir ilimdir. Bunu öğrenmekteki amaç seyahat için gerekli olan bilgiyi elde etmektir. Fakat coğrafya bilmesen, seyahati ertelemesin. Nitekim lisan bilmemek yabancı memleketlerde dolaşmaya mani olmaz. Hâlbuki terbiye eksikliği (mesela: cesaretsizlik ve azimsizlik) bunların hepsine engeldir. Bundan dolayı bilgi ve terbiyeden birini feda etmek gerekirse bilgi feda edilmelidir. Bu memlekette “bilgili bir ölü” yetiştirmektense “cahil bir diri” yetiştirmek bin kere hayırlıdır. Çünkü yalnız başına terbiye, yani yalnız başına dikkatli, muhakemeli, hassas, müteşebbis, azimli ve cesur bir adam daima bir varlıktır. Fakat yalnız başına bilgili, hafızası zengin bir adam daima bir hiçtir.”³³

Terbiyenin bilgiden daha önemli olduğunun vurgulandığı yazıda hangi terbiye türünün daha önemli olduğı tartışılmaktadır. Yazıda beden terbiyesi, fikir terbiyesi ve irade terbiyesi olmak üzere üç çeşit terbiyenin olduğı bunlar arasında ise en önemlisinin irade terbiyesi olduğı ifade edilmektedir. Yazıya göre irade ve karakter, kişiler üzerindeki en etkili unsurdur. İnsanların başarıları irade türlerinin kuvvetine bağlıdır. Kişiler için geçerli olan bu durum milletler için de geçerlidir. Yazıda özellikle İngilizlerin bu özelliğe sahip bir millet oldukları vurgulanmaktadır. Dünyada zekâ ve bilgi açısından İngilizleri geride bırakacak başka milletler olmasına rağmen İngilizlerin güçlerini zekâ ve bilgiden ziyade ahlaklarından, sanat ve ticaretteki girişimciliklerinden, sanat ve ticaret hayatının sunduğı çeşitli güçlülere rağmen kırılmak bilmeyen cesaret ve kararlılıklarından aldıkları belirtilmektedir. Yazıda milletimizin geri kalmasının sebebi ise “Bizim Balkan Harbi’nde Bulgarlar, Sırlar, Yunanlar hatta Karadağlılara mağlup oluşumuz, esasen milletimizin onlardan daha az zeki, daha az bilgili olmasından kaynaklanmamaktadır. Mağlup olmamızın asıl sebebi bir zamanlar ecdadımızın Bulgarları, Sırları, Yunanlıları mahkûm etmek için gösterdikleri sabır ve kararlılık, cesaret gibi saf ahlaki kaybetmiş olmamızdır” ifadeleriyle verilmektedir.³⁴

Yazıda hayatta para kazanan, başarılı ve mutlu kişilerin genellikle sanat, ticaret ve iktisat bilgisi olan bilgili adamlardan ziyade iradeli kişiler olduğı vurgulanmaktadır. Başarılı insanlar arasında çok cahil olanların dahi bulunabileceğı, bu tür insanların cahilliklerine

³² agd, Sayı: 1, s. 6.

³³ agd, Sayı: 3, s. 1.

³⁴ agd, Sayı: 3, s. 1.

rağmen daima daha başarılı olmalarının sebebinin, sağlam karakterli olmalarından kaynaklandığı belirtilmektedir. Kısacası, yazının bu bölümünde insanların başarılarında önemli olanın karakter olduğu, zekânın ve bilginin ise ikinci derece kaldığı anlatılmaktadır.³⁵ Yazıda son olarak Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasının altında yatan sebebin de bu olduğu yani Türk komutan ve askerinin güçlü bir karaktere sahip olmasının başarıyı getirdiği ifade edilmektedir.³⁶

Derginin son bölümlerinde “*Faydalı tertipler*” ve “*Tedkik, Tenbih ve Müşahede Sualleri*” adlı iki bölüm bulunmaktadır.

“*Faydalı Tertipler*” başlıklı bölümde herkes tarafından çok basit bir şekilde uygulanabilecek ve aynı zamanda gündelik hayatta çok faydalı olabilecek pratik bilgiler verilmiştir. Örneğin yazın nezle olduğunda yapılması gereken şeyler, posta pulu meraklılarının pulları temizleme yöntemleri, fotoğraf kâğıtlarının üzerine yazı yazmak için gerekli mürekkebin imalatı, kuyumcu hilelerine engel olmanın yöntemleri, elleri soğuk havadan koruyarak yumuşatmak ve beyazlatmak için gerekli karışımın yapımı, eti ve fasulyeyi çabuk pişirmenin püf noktaları, kahveye koku vermenin yöntemi, el, yüz ve dudak çatlaklarının tedavisi, göze kireç tozu kaçtığında yapılması gerekenler, silahların paslanmasını önlemenin yolu, hafif baş ağrılarının tedavisi, burun kanamasını, diş ağrısını dindirmenin ve saç dökülmesini önlemenin yolları bunlardan birkaçıdır.³⁷

“*Tedkik, Tenbih ve Müşahede Sualleri*” başlıklı, ay yıldız imzalı bölümde ise halkı bilgilendirmek amaçlı uygulaması kolay ancak yararlı bazı sorular yer almaktadır. (Örneğin, “1- Bir kedi ve bir köpek turnaklarını ayrı ayrı inceleyiniz. Gördüğünüzü yazınız. Sebebini açıklayınız. 2- Yanmakta olan bir ocağa maşayı, bir de maşa kadar bir odun parçasını koyunuz. Maşanın ocaktaki ucu da yanarak köz haline geldiğinde her ikisinin de dışarıdaki ucunu tutunuz. Hissettiğiniz şeyleri yazınız. Üçüncü soru ile bu soru arasında bir ilişki arayınız. 3- Mahallenizin düz bir yerinde yorgun bulunmadığınız bir zamanda yüz elli adımlık bir mesafeyi önce ağızınızı açarak koşunuz. On beş dakika dinlendikten sonra aynı mesafeyi bir dakikada ağızınız tamamıyla kapalı olarak koşunuz. Hangisinde daha fazla yorgunluk hissettiğinizi yazınız. 4- Yanan bir lambanın şişesine küçük bir su serpintisi sıçradığında şişe çatlıyor acaba niçin? 5- Bayatlayıp kurumaması için toprağa gömülerek saklanan kestanelerden bir miktar pişmemiş kestane alınız. Bunlardan bazılarının kabuklarını bıçakla çizerek, bazılarını çizmeyerek kavrulmak üzere ocağa koyunuz. Az sonra ortaya çıkan olayı sebebini izah ederek yazınız. İkinci soruyla ilişkisini arayınız”. vb.) Bu sorulara uygun cevap verenler adına ise yirmi gün sonra yapılacak çekilişte birinciye değerli bir kitap, ikinciye derginin iki aylık aboneliği, üçüncüye ise yeni bir takvim verileceği belirtilmektedir.³⁸

Dergide Gümüşhane’deki eğitimle ilgili haberlere de yer verilmiştir. Gümüşhane Lisesi’nde Öğrenciler için Kütüphane ve Okuma Salonu açılmasıyla ilgili haber derginin üçüncü sayısının son sayfasında “*Lise öğrencisinin önemli ve hayatî bir ihtiyacının tatminine sebep olmak amacıyla lise binası dâhilinde müdüriyetçe öğrenciler için bir kütüphane ve okuma salonu teşkil edilmiş ve içeriği çocukların seneleriyle uygun olarak malî yılın yavaş yavaş toplanması ve teminiyle işe başlanmıştır*” şeklinde verilmektedir.³⁹

³⁵ agd, Sayı: 3, s. 1.

³⁶ agd, Sayı: 3, s. 1-2.

³⁷ agd, Sayı: 1, s. 10; agd, Sayı: 3, s. 9.

³⁸ agd, Sayı: 1, s. 11; agd, Sayı: 3, s. 11.

³⁹ agd, Sayı: 3, s. 11.

Derginin belki de en önemli bölümü, Gümüşhane İlköğretim Müfettişliğinin 1922-23 Eğitim ve Öğretim Yılı için hazırladığı umumi raporunun verildiği bölümdür.⁴⁰ Bu bölüm Gümüşhane'nin genel durumu, mevcut mektep sayısı ve mektep binalarının durumu olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Raporun ilk bölümü derginin birinci sayısında, diğer bölümleri ise üçüncü sayısında yer almaktadır.

Raporun ilk bölümünde Gümüşhane'nin genel durumu hakkında bilgi verilmektedir. Bu bölümde Gümüşhane'nin I. Dünya Savaşı sırasında Rus işgaline uğradığı zamanlarda Rus, Ermeni, Rum mezalimine hedef olduğu, bu üç amansız kuvvetin memleketi yakıp yıktığı ve harâbeye çevirdiği ifade edilmektedir. Köyler gezildiğinde Gümüşhane'nin bütün Türk köylerinde ortak işlenen cinayetlerin dört-beş seneden beri silinemeyen çok sayıda kanıtıyla karşılaşılacağı, yıkık camilere, harâbeye dönmüş türbelere ve sönmüş ocaklara rastlanacağı anlatılmakta, bunları gören insanın gözlerinin yaşarmamasının mümkün olmayacağı vurgulanmaktadır. Buna karşın bir Rum köyüne gidildiğinde ise, Türk köylerinin maruz kaldığı etkilerden hiçbirinin buralarda görülemeyeceği ve duyulamayacağı belirtilmektedir.⁴¹ Ayrıca halkın mecburiyetten dolayı düzeninin bozulduğunun, büyük bir bölümünün dört-beş seneden beri belini doğrultamadığının, enkaz halinde bulunan eski köylerdeki yıkık duvarlardan birinin köşesini ev olarak kullandığının anlatıldığı bu bölümde, halkın kışın soğuktan, yazın da sıcaktan kendisini koruyamadığı ifade edilmektedir. Bölge halkının mal varlığı olarak toprak, öküz ve tohumdan başka bir şeyinin olmadığı söylenen raporda, bunlardan ise sadece toprağının elinde kaldığı belirtilmektedir. Köylünün çiftini tedarik edemediği için onu da hakkıyla işleyemediği ve toprak için fazladan tohum hasatı yapamadığı vurgulanmaktadır.⁴² Gümüşhane için yapılan durum değerlendirmesi aslında dönemin tüm Anadolu şehirleri için de geçerlidir. Millet uzun süren savaşlardan yorgun ve bitkin çıkmış, elinde avucunda bir şey kalmamıştır.

Raporun ikinci bölümünde, Gümüşhane'deki mevcut mektepler hakkında bilgi verilmektedir. Rapora göre bu dönemde Gümüşhane genelinde beşi kız, yirmi dokuzu erkek olmak üzere toplam otuz dört iptidai mektebi bulunmaktadır. Bu mekteplerin köylere dağılımının ihtiyaca göre olmayıp, gelişigüzel bir şekilde yapıldığının belirtildiği raporda yirmi-otuz haneli köylerde mektep bulunduğu halde yüz haneyi geçen köylerde sahipsizlikten dolayı mektep bulunmadığı anlatılmaktadır. Konuyla ilgili olarak "*Buralarda eğitim için gerekli malzeme bulunmamaktadır. Ancak yine de sırf reklam olsun diye bu mektepler açılmaktadır*" ifadelerine yer verilmektedir.

Raporun bu bölümünde köylerde mekteplerin açılmasının ülkedeki milli birliğin sağlanması açısından son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır.⁴³ Ancak mektep binası yapılacak yerlerde gerekli şartları taşıyan öğretmen ve bina bulunmadıkça mektep açılmasının fayda yerine zarar getireceği vurgulanmaktadır.⁴⁴ Diğer taraftan raporda şehir merkezi haricindeki kız mekteplerinin ise tamamen yetersiz olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle Ardasa, Kelkit, Şiran kazalarında bu şartları taşımayan kız mekteplerinin hemen kapatılması istenmektedir. Bölümün sonunda çok radikal ve keskin bir söylemle "*kızlarımız varsın cahil fakat saf ve masum kalsın*" ifadelerine yer verilmektedir.⁴⁵

⁴⁰ Bu rapor muhtemelen bu dergiyi çıkaran ve aynı zamanda Gümüşhane İlköğretim Müfettişliği görevini de yürüten Hüseyin Avni Bey tarafından hazırlanmıştır.

⁴¹ agd, Sayı: 1, s. 5.

⁴² agd, Sayı: 1, s. 5-6.

⁴³ agd, Sayı: 3, s. 6.

⁴⁴ agd, Sayı: 3, s. 6.

⁴⁵ agd, Sayı: 3, s. 6-7.

Raporun son bölümünde ise Gümüşhane’deki mektep binalarının durumu anlatılmaktadır. Bu bölümde Şiran merkezinde dört dersaneli üstü toprakla kaplı, henüz tamamlanmamış bir binadan başka, vilayet genelinde bir mektep binasının bulunmadığı, Kelkit, Torul kazalarının merkezindeki mekteplerin eğitim ve öğretime müsait olmayan birer odadan ibaret yapılar olduğu belirtilmektedir. Bunların yine bir dereceye kadar mektep olarak kabul edilebileceği ancak köy mektebi denen yerlerin durumunun daha da içler acısı olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin Edre Köyü’ndeki mektep hariç diğer köy mekteplerinin durumu içler acısıdır. Raporda bu mekteplerin henüz gelişmekte olan masum dimağları zehirleyerek öldürecek nursuz, karanlık birer köy odası veya samanlıklardan ibaret olduğu ifade edilmektedir. Bu mekteplerde kışın dışarıda eğitim yapılamadığı zamanlarda köyün bütün çocuklarının on kişilik mektep denen bu samanlıklara tıkıldığı, saatlerce dışarıdan havalandırılmayan bu kuytu yerde, çocukların balık istifi gibi birbiri üzerinde oturarak okumaya çalıştıkları, zehirlendikleri, kafalarının şiştiği, dimağlarının kirlendiği belirtilmektedir. Sabahın mektebe akli başında giren çocukların, akşamüzeri mektepten sersem ve yarı ölü bir halde döndükleri ifade edilmektedir.⁴⁶

Bölümün sonunda köylerdeki hastalıkların yayılma sebebi olarak bu tür mektep binaları gösterilmektedir. Mektep binalarının sağlıksız ve eğitime müsait olmayan bir şekilde inşa edilme sebebinin ise, köylünün kendi başına birkaç yüz lira para harcayarak hesapsız ve plansız bir şekilde bina yapmasından kaynaklandığı belirtilmektedir.⁴⁷ Çözüm yolu olarak da hükümetin bunlara mani olması gerektiği, mektep yaptırılacak köylere gerekli planı vererek bu plana uyulmasını ve teftiş etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Böylece hem köylünün parasının boşa gitmeyeceği hem de meydana gelecek mektep binasının insanın oturabileceği bir hal alacağı anlatılmaktadır.⁴⁸

SONUÇ

İrfan Yolunda İlk Adım, cumhuriyetin ilanıyla birlikte Anadolu dergiciliğindeki canlanmanın Gümüşhane’deki yansımasıdır. 1924 yılında Osmanlıca yayınlanmış bu dergi Gümüşhane’de yayınlanan ilk dergi olması açısından hatta Gümüşhane basın tarihinin ilk yayını olması açısından önemlidir.

Dergide Cumhuriyet politikalarının Anadolu coğrafyasındaki etkilerini görmekteyiz. Dergide Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük önem verilen çiftçinin durumuna atıf söz konusudur. Çiftçiye verilen değer ifade edilmektedir. Cumhuriyetin eğitime verdiği önem vurgulanmaktadır. Eğitimin ve mekteplerin içinde bulunduğu durum anlatılmaktadır.

Köylüyü eğitmek, eğitim ve öğretimin yararlarını öğretmek için yayın hayatına atılan İrfan Yolunda İlk Adım’ın yayın hayatı çok kısa sürmüştür. Aslında bu durum Cumhuriyet dönemi dergiciliğinin temel sorunlarından biridir. Maddi imkânsızlıklar ve yetişmiş insan sayısının çok az olması bu durumun temel sebebidir. Bu dönemde Anadolu’nun birçok yerinde yayınlanan dergilerin büyük bir bölümü ancak birkaç sayı çıkmıştır. Günümüzde bir dergi çıkarmak zor bir olaydır. Bunun için çok para ve emek harcamak gerekmektedir. Yeni kurulan ve maddi imkânsızlıkların en üst düzeyde yaşandığı bir dönemde böyle bir şeye girişmek büyük cesaret gerektirmektedir. Buna cesaret edilse bile bu dergiyi uzun soluklu yayınlamak hele de küçük bir taşra kentinde mümkün değildir. Bu açıdan bakıldığında bu dönemde köylüyü eğitmek amacıyla böyle bir dergi yayınlama iradesini göstermek büyük bir olaydır. Bu

⁴⁶ agd, Sayı: 3, s. 7.

⁴⁷ agd, Sayı: 3, s. 7.

⁴⁸ agd, Sayı: 3, s. 7.

durum kesinlikle maddi bir kazanç sağlama gayesiyle açıklanamaz. Bu durum ancak, yeni kurulan cumhuriyetin temeline bir taş koyma ateşiyle yanan idealist insanların özverili çalışmalarıyla açıklanabilir.

Bilindiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarındaki en büyük eksiklik yetişmiş insan gücüdür. Bunun için Cumhuriyet eğitime büyük önem vermiştir. İrfan Yolunda İlk Adım, cumhuriyetin bu politikası doğrultusunda eğitime katkı sağlamaya çalışmıştır. Bu dönemde halkın büyük bir bölümü köylerde yaşamaktadır. Köylerde ise okuma yazma bilmeyen insan sayısı haddinden fazladır. Yeni ayakları üzerinde durmaya çalışan cumhuriyet yönetiminin ise ülkenin bütün köylerinde mektep açma imkânı söz konusu değildir. İşte bu ortamda İrfan Yolunda İlk Adım devletin o dönemde uzanamadığı yerlere ve kişilere ulaşarak onları eğitmeyi amaç edinmiştir diyebiliriz.

Dergi incelendiğinde ilk bakışta günümüzdeki dergicilik anlayışından bazı ipuçları taşıdığı izlenimini verir. Derginin sonunda kupon bulunması bu duruma bir örnektir. Bu uygulama 1990'lı yıllarda dergilerin verdikleri değişik promosyonlarını akla getirmektedir. Uygulamanın ilk bakışta dergi satışlarını artırmak amacını taşıdığı düşünülse de aslında böyle değildir. 1990'lı yılların kupon dağıtan dergilerinin asıl kaygıları halkın kültür seviyesini artırmaktan ziyade satış oranlarını artırmaktır. Bunun en açık göstergesi bu dergilerin kuponla çanak çömlek, oyuncak vs. dağıtmalarıdır.

İrfan Yolunda İlk Adım adlı derginin ise tek amacı ticarî kaygıdan ziyade halkı eğitmektir. Bu nedenle derginin sonunda eğitici ve uygulamalı sorulara doğru cevap verenlerin kuponla başvurmaları halinde kendilerine kitap, dergi aboneliği ve takvim gibi hediyeler verileceği ifade edilmiştir. Böylece halkı bilgi edinmeye özendirme çalışmıştır.

KAYNAKLAR

- AKÜNAL, Dündar, "İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünun", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.
- AYHAN, Bünyamin, *Milli Mücadele'de Basın*, Tablet Yayınları, Konya, 2007.
- ALBAYRAK, Hüseyin, *Dünden Bugüne Trabzon Basını: Trabzon, Batum, Gümüşhane, Rize, Giresun, Ordu ve Samsun Basını (Gazeteler - Dergiler - Matbaalar) (1869-1928)*, Editör: İbrahim Sağlam, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Ankara, 2010.
- ALBAYRAK, Hüseyin, "Milli Mücadele'de Trabzon Basını Ve Istikbâl Gazetesi", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon, 1999.
- AYDIN, Ertuğrul, "Cumhuriyet'ten Günümüze Trabzon Basını", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon, 1999.
- GİRGİN, Atilla, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.
- GÜNER, Zekai, KABATAŞ, Orhan, *Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı: 38, Ankara 1990.
- İNUĞUR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÖZER, Ahmet, "Hüseyin Avni Bey", *Kıyı Dergisi*, Yıl 3, Sayı: 27, Trabzon, 1988.
- ÖZKAYA, Yücel, *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.

- TUĞLU, Turan, "Gümüşhane Basın Tarihi", *Kültür Vadisi Gümüşhane*, Sayı: 2, İstanbul, 1994.
- TUĞLUOĞLU Fatih, *Modernleşmenin Ve Devletçi Ekonomi Politikasının Kırsal Kesim Üzerine Etkileri(1929-1939)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- VARLIK, Bülent, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.
- YERLİKAYA, İlhan, *Basiret Gazetesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Van, 1994.
- MEHMET ALİ AYNİ, "Trabzon'un Bilge Valisi: M. Ali Aynî", *Hatıralarda Trabzon'un Yakın Tarihi (1860-1950)*, Hazırlayan: Mehmet Akif Bal, Trabzon, 2004.
- *Gümüşhane İrfan Yolunda İlk Adım*, Sayı: 1-3, İkbâl Matbaası, Trabzon, 1924.
- *Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939
- *Herfene*, Sayı: 1, Gümüşhane Kültür Sanat Kulübü Yayını, Gümüşhane, 2010.
- *Cılga*, Sayı: 1, Gümüşhane Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Yayını, Gümüşhane, 2009.
- *Kültür Vadisi Gümüşhane*, Sayı: 1, Gümüşhane Valiliği Kültür Yayını, İstanbul, 1994.
- *Cümle*, Sayı: 1, Gümüşhane, 2006.
- *Genç Oluşum Kelkit*, Sayı: 1, Trabzon, 2005.
- *Harşit*, Sayı: 1, Trabzon, 2003.
- *Gümüş Bülten*, Sayı: 1, Mart 2007.
- *Gümüşhane'de Tarım*, Sayı: 1, Gümüşhane Tarım İl Müdürlüğü Yayını, Hopa, 2004.
- *Gümüş Ufuklar*, Sayı: 7, Kocaeli Gümüşhaneliler Vakfı Yayını, Kocaeli, 2000.
- *Yağmurderem*, Sayı: 2, Körfez Gümüşhane Yağmurdereliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayını, Kocaeli, 2008.
- *Gümüşeli*, Sayı: 3, Trabzon Gümüşhaneliler Derneği Yayını, Trabzon, 2001.
- *İlimiz Gümüşhane*, GÜYAD (Gümüşhane İli ve İlçeleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) Yayını, Sayı: 4, İstanbul, 1998.
- http://www.rizepazar.com/Rize_basin_tarihinden_yapraklar-00689.html
(26.02.2013).
- <http://www.bahcekaya.com/bilgiler/koeyuemuez/koeyuemuezen-uenlueleri.html>
(26.02.2013).
- <http://www.gumushane.bel.tr/ildisidernekler.htm> (15.04.2013).

